

En el cas espanyol (...) es pot observar una tendència a reforçar els cursos nacionalistes clàssics –afavorint el control dels antics i nous instruments nacionalitzadors– i, particularment, a regenerar aquests discursos patriu identitària una mica tronada través d'un "neonacionalisme" que lliga als valors universalistes i fins i tot al "patriotisme constitucional", sense deixar de ser, però, menys unificador i exclouent. A hores d'ara el recomeçament de la pluralitat nacional de l'estat espanyol és una assignatura pendent (i molt problemàtica). No hi ha massa motius per a l'optimisme quan semblen com fins i tot el pluralisme cultural és qüestionat per sectors consistents dels àmbits de creació d'opinió: intel·lectuals i els mitjans de comunicació. Quina presència i quin reconeixement tenen, per exemple, les cultures castellanes en l'àmbit espanyol? Un progressisme hispànic té encara un bon camí d'autoaclariment a fer, que consisteix a començar per sotmetre a anà-

Editorial

lisi el llegat del franquisme en termes de nacionalisme identitari, de tradició reaccionària, que ocupà durant quaranta anys (uns anys, a més, decisius en la configuració de la formació social ac-

El neonacionalisme que insisteix en el patriotisme constitucional o en els valors de la modernitat ha esdevingut una ideologia amb una subtil voluntat de persuasió al servei de la nació i la cultura espanyoles uniformes com a únic horitzó legítim.

tual) l'espai públic i tots els mitjans de "nacionalització". I tanmateix a hores d'ara assistim al llançament d'un neonacionalisme espanyol que, sense reconèixer-se com a tal, busca el seu entroncament històric en la tradició liberal del segle XIX i, sobretot, en el pensament polític contemporani. Sense menystenir els rebrotos del vell espanyolisme reaccionari, no hi ha dubte que el neonacionalisme que insisteix en el patriotisme constitucional o en els valors de la modernitat ha esdevingut una ideologia amb una subtil voluntat de persuasió al servei de la nació i la cultura espanyoles uniformes com a únic horitzó legítim. Un nacionalisme que malgrat la seua vocació de neutralitat i de racionalitat, massa sovint no amaga les actituds desqualificadores i crispades. I que tampoc no pot ocultar les vinculacions subterrànies que l'uneixen al vell nacionalisme tradicional i identitari de l'Espanya una, amb les mitologies, simbologies i genealogies corresponents. Alguna cosa grinyola.

Les noves formes del nacionalisme espanyol

José María Cotarelo, catedràtic de Ciència Política i de Administració de la Universitat Complutense de Madrid.

...) Té sentit parlar de nacionalisme espanyol i reconèixer alhora el dret d'autodeterminació? Evidentment que sí, en cas d'exercir-se aquest dret, què quedarà, d'Espanya? El que en resta podria continuar dient-se Espanya. I si en resta res perquè ningú vol continuar dient-se Espanya? Doncs tampoc, ja que, almenys, no passaria res. Té sentit, però, perquè parteix de la idea que la nació, si ha de ser alguna cosa, sols pot ser-ho lliurement i voluntària, almenys amb l'acceptació lliure i voluntària dels seus membres, fills o qualsevol que siga, i això només si es done a les seues parts components individuals i això inclou-los a tots, a quasi tots, a moltíssims, a la meitat més u..., això són afers que han de ser debatuts entre gent civilitzada. Perquè els qui voldrien que entenem el seu patiment davant la idea de guixament de la seua nació o els

qui demanen la nostra solidaritat per entendre la humiliació que senten en ser considerats membres d'una nació en què no volen estar, o que potser odien, també podrien fer un esforç i entendre l'angoixa que sentim els qui ens considerem part d'una nació capaç d'obligar uns altres a ser-ho en contra de la seua voluntat.

Convertir la condició d'espanyol en voluntària gràcies al reconeixement de l'autodeterminació és l'única forma que se m'acut de fer-la atractiva, o si més no de fer-me-la atractiva a mi. I si això és així, res deu tenir d'estrany que gose creure que també pot ser atractiva per a molta altra gent, incloent-hi molts nacionalistes gallecs, bascos i catalans als quals, com a mi (i sospite que com a tots, però no n'estic segur), els agrada més poder ser que no ser, triar que no haver estat triats.

Durant una temporada vaig sentir una certa simpatia per la fórmula, que sembla inspirada en aquest mateix ànim innovador, d'"Espanya, nació de nacions", de la qual, si no vaig molt errat, en són, o n'han estat, els principals defensors Gregorio Peces-Barba i Miguel Herrero de Minón. Palesa un intent ben intencionat de resoldre la contradicció entre el nacionalisme espanyol –al qual no es vol renunciar– i els nacionalismes emergents –als quals es pretén reconèixer en la plenitud de la seua essència i els seus drets–; i té així mateix l'avantatge d'ancorar-se en la suposada experiència històrica d'Espanya com a mare pàtria de les nacions hispano/ibero/llatinoamericanes. Tanmateix, una reflexió més aprofundida em duu a concloure la seua insuficiència en qualsevol sentit que no siga aquell de purament metafòric amb què de vegades es fa servir l'expressió "rei de reis". Així ho va advertir en el seu moment Jordi Pujol, en rebutjar aquesta pretesa nacionalitat supranacional d'Espanya i reduir-la a la condició d'estat, amb una distinció que es fa ressò de la diferència que feia Tönnies entre *Gemeinschaft* i *Gesellschaft*.

La "nació de nacions" és una entelèquia perquè o bé designa un procés en el

qual les nacions en plural acaben esdevenint Nació en singular, a la manera de la reproducció per espores i en detriment de l'existència de la Nació primigènia, o bé una situació en la qual només té existència aquesta darrera i les nacions no tenen veritable condició de tals als ulls dels seus nacionalismes respectius i sols poden ser designades així en el mateix esperit, si fa no fa, en què parlem de la nació esquimal, de la maorí o de les diferents nacions dels indis de l'Amazònia.

D'altra banda, la fórmula només té sentit veritable en la mesura que la nació composta reconeix el dret d'autodeterminació de les nacions que la componen i, doncs, el de la seua secessió, amb el mateix respecte que els espanyols diguem que professem avui per la independència de les nacions de l'altra banda de l'Atlàntic. Cosa que no crec que siga compartida per tots els defensors de l'expressió, puix que condueix a considerar la nació espanyola d'una forma tan laxa que inclou totes aquelles repúbliques transatlàntiques, almenys les de parla espanyola. Per això podria començar a pensar-se de constituir la nació espanyola en els termes de voluntarietat que ací s'han propugnat, despullada incipientment de la seua determinació juridicoestatal en què es troba tan a desgrat.

Per Cotarelo una solució a les reivindicacions dels nacionalismes com el català seria convertir la condició d'espanyol en voluntària: que s'exercís així el dret d'autodetermin

Duria una mica més enllà la meua proposta, però tem que se m'acuse d'utòpic, cosa que –com és ben sabut– constitueix una de les formes més gastades de tallar de soca-rel qualsevol debat polític quan comença a ser un xic interessant. Així que ho deixe ací, ara com ara. Espere que aquesta forma de nacionalisme espanyol civilitzadament voluntària i inclusiva el faça més interessant, fins per als que professen alguna de les for-

mes dels nacionalismes emergents. nic inconvenient que presenta és que altres nacionalismes espanyols la sideren, com solen fer, “traïdora” (a aquest llenguatge que de seguida posa en la pista del caràcter confessional i sentimental dels nacionalismes que, fins i tot, en diguen “nacionalismes antiespanyols” i heus-nos ací servin l'Anti-Espanya.

De què em deu sonar a mi, això?

Patriotisme constitucional

José Ignacio Lacasta-Zabalza, catedràtic de Filosofia del Dret a la Universitat de Saragossa.

Molt –massa– es parla i s'escriu de l'anomenat “patriotisme constitucional”. Però se l'ha buidat de contingut i s'ha perdut de vista que consisteix: *a*) en la recerca d'una identitat nacional compartida que tinga com a aliment

comú els procediments democràtics i els drets fonamentals; *b*) el seu inventor Habermas hi afegeix també el cultiu d'una memòria crítica del passat més recent (del nazisme i el comunisme –sense equiparacions indegudes– a

Alemanya, del franquisme a Espanya i *c*) a Espanya ha de recolzar-se en l'enteniment voluntari –i no en la disjuntiva– entre “el tot i les parts”.

La desqualificació quotidiana dels nacionalismes perifèrics en els mitjans de comunicació i entre la intel·lectualitat del “tot” no respon ni als procediments democràtics exigits (per la manca de pluralisme), ni a un establiment de ponts de comprensió mútua a cervells oberts cap a la cultura pròpia de “les parts”.

Intel·lectuals com ara Antonio M. Molina, resseguint un camí recanat ja amb més força per Julián Marías, llancen tot el pes de la culpa a l'absència d'una Història comuna pensada damunt les espatlles dels nacionalismes menats “particularismes”. Segons aquests tòpics, les històries valencianes, geogràfies andaluses o les mitologies basques, quasi que han malmès

Segons aquests tòpics, les històries valencianes, les geogràfies andaluses o les mitologies basques quasi han malmès l'escaient Història d'Espanya.